

Rodna problematika u romanima Jane Austen

Prstec, Đurđica

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:531007>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Đurđica Prstec

**RODNA PROBLEMATIKA U
ROMANIMA JANE AUSTEN**

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2017.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

**RODNA PROBLEMATIKA U ROMANIMA JANE
AUSTEN**
ZAVRŠNI RAD

Student: Đurđica Prstec

Preddiplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti

Mentorica: doc.dr.sc. Danijela Marot Kiš

Rijeka, 2017.

Contents

1. Uvod	1
2. Biografija Jane Austen	2
2.1. Karakteristike njenih romana	
3. Rodna problematika u romanima Jane Austen	4
3.1. Ponos i predrasude.....	4
3.2. Northangerska opatija.....	9
3.3. Emma	12
3.4. Mansfield Park	16
3.5. Razum i osjećaji	20
3.6. Zamak Lesley i Lady Susan	23
4. Zaključak.....	26
5. Literatura	28

1. Uvod

Tema moga završnog rada je proučiti koliko su ženski likovi u romanima Jane Austen podređeni u odnosu na muškarce te proučiti kakvu ulogu u tome imaju kategorije roda i spola. Na početku ću istaknuti neke činjenice iz života Jane Austen koje su utjecale na smjer njezina pisanja. Proučit ću koliko su njezini romani odraz stvarnosti žena toga doba. Promislit ću o razlozima njezina odabira takvih tema i o tome što je ona željela time postići.

Za analizu sam uzela romane *Ponos i predrasude*, *Northangerska opatija*, *Emmu*, *Mansfield Park*, *Razum i osjećaje* te kraće romane *Zamak Lesley* i *Lady Susan*. U radu ću pokušati proučiti u kojim su sve područjima života žene u romanima zakinite u odnosu na muškarce. Ono na što ću se osvrnuti je i društveni položaj žena. Proučit ću koliko su žene iz bogatih obitelji povlaštenije u odnosu na žene iz nižih slojeva.

Na kraju ću dati zaključak o svemu prethodnom. Vidjet ću u kojoj mjeri je društveni status utjecao na ženska prava izbora i na njihovu slobodu. Posebno ću se orijentirati na ulogu kategorije roda u određivanju položaja žena. Proučit ću u kojoj je mjeri zakon o nasljeđivanju utjecao na sudbine žena u romanima. Pokušat ću odrediti u kojim su sve društvenim situacijama žene bile u podređenom položaju u odnosu na muškarce. Koristit ću se nekim citatima iz romana kako bih dokazala određene tvrdnje. Pokušat ću dati odgovor i na pitanja o tome „Je li Jane Austen ovim temama zapravo otvorila vrata feminizmu i na koji način?“

2. Biografija Jane Austen

Jane Austen rođena je u Steventonu 16. prosinca 1775. godine u mnogobrojnoj obitelji svećenika Georgea Austena. Najbolje se slagala sa starijom sestrom Cassandrom. Braća su joj bili mornari, svećenici i poslovni ljudi. Budući da joj je otac bio obrazovan čovjek koji je volio knjige veći dio obrazovanja stekla je u svome dome. Odmalena je bila inteligentna pa je tako vrlo rano naučila pisati i mnogo je čitala. Kanije je pohađala školu za djevojke u Readingu. *Ljubav i prijateljstvo* je njen najraniji tekst koji je napisala sa samo 14 godina. Dvije godine nakon toga napisala je *Zamak Lesley, Povijest Engleske, Zbirku pisama*. U tim ranijim djelima pokazala je smisao za humor.

Jane je imala jednog proscu za kojeg se pristala udati, ali se predomislila i ostala u svojoj obitelji. Nije željela u brak iz koristi. Čini se da je mladić kojega je voljela umro u mladosti. Iako je bila lijepa i vedra, nikada se nije udavala. Kada joj je otac umro preselila se s majkom u Chawton gdje je nastala većina njezinih romana. Kuća u Chawtonu je danas otvorena za posjetitelje. Jane je 1811. godine objavila *Razum i osjećaje*, a kasnije joj izlaze *Ponos i predrasude*, *Mansfield Park* i *Emma* sve objavljene anonimno pod pseudonimom By a Lady. Kasnije su pronađeni romani *Uvjeravanje* i *Northangerska opatija* te niz kraćih djela poput *Lady Susan*. Umrla je 18. srpnja 1817. godine u Winchesteru.

2.1. Karakteristike njenih romana

„Jane Austen je duhovita spisateljica koja savršeno vlada spisateljskim sredstvima i tematikom. Piše početkom prošlog stoljeća, a tematizira najvažnije odluke u životu mladih žena“ (Čačinović 2007: 9). Pisala je o ljudima iz vlastite

sredine i njihovim karakterima izostavivši sentimentalnost. Kritički i oštroumno promatrala je stvarnost svoga doba. Ona je pisala o provincijskim mjestima davajući uvjerljive opise gospode, sitnog plemstva te svećenika, učitelja, studenata, vojnih lica s posebnim naglaskom na ženske članove obitelji. Jane tako prikazuje raznoliku paletu likova i karaktera. Osnovna tema njenih romana je udaja ženskih članova obitelji. Udaja je na neki način okidač koji mijenja sudbinu ljudi. Oko udaje se najčešće pletu obiteljski interesi, miraz, sukobi karaktera i ideala.

„Problem od kojeg se polazi redovno je izbor bračnog druga; ličnosti sa kojima se prvo upoznajemo uvijek su mlade djevojke kojima se pruža prilika za udaju. Zatim se pojavljuju razne teškoće, i spoljašnje i psihološke, pojavljuju se druge prilike, dileme, suparništva, različite mogućnosti izbora za različite ličnosti; a kroz sve to likovi sve više ispoljavaju svoje osobine, postaju reljefniji – i to ne samo oni glavni, upleteni u predbračnu igru ljubavi i interesa, već i svi ostali“ (Puhalo 1966: 289).

Ono što je zanimljivo da su junakinje nekih njezinih romana dosta različitih karaktera. Tako se javlja Elizabeth Bennet koja je neustrašiva i duhovita nasuprot Fani koja je skromna i ozbiljna. No, zajedničko im je to što da su obje dovoljno racionalne i ne gledaju samo položaj i novac već i to da njihov izabranik ima i džentlmenlike osobine. Ženski likovi se bolje snalaze i u komunikaciji od muških. Dva romana je iskoristila za ismijavanje. Tako u romanu *Razum i osjećaji* ismijava suvremenu modu sentimentalnosti, a roman *Northangerska opatija* je nastao kao parodija gotskih romana posebno *Tajanstvenosti Udolpha* Ann Radcliffe. Zbog njenog uvjerljivog ocrtavanja zbilje možemo je smatrati majstorom realističkog romana.

3. Rodna problematika u romanima Jane Austen

3.1. Ponos i predrasude

Najpoznatiji roman Jane Austen jako dobro odražava položaj žena njezina vremena. U središtu radnje je građanska obitelj Bennet koja ima ograničena materijalna sredstva. Budući da imaju same kćeri trebaju gledati kako bi ih što bolje udali usprkos niskom mirazu.

Općenito je poznata činjenica da je bogatu neoženjenu čovjeku žena prijeko potrebna.¹

Sam početak romana nam sugerira kakav je položaj žena toga doba. Vidimo da se već u prvoj rečenici aludira samo na muškarčeve potrebe dok žena služi samo kao predmet udovoljavanja njegovih htijenja. U romanu su nam kontrastno prikazani različiti ženski likovi. Glavna junakinja je Elizabeth Bennet koju otac najviše cijeni. Ona je vrlo oštroumna, samovoljna, hrabra, inteligentna i šaljiva osoba. Te njene osobine su u kontrastu s njezinom majkom, ali i sestrom Jane. Sestra Jane je karakterno, ali i izgledom dosta različita od Elizabeth. Jane je prikazana kao naivna i optimistična. Opisana je kao prekrasna djevojka za razliku od Elizabeth koja ima nepravilne crte lica i čiji je izgled prema Darcyjevim riječima prihvatljiv. Jane i Bingley su dosta slični pa si karakterno odgovaraju. No, njihova ljubav nije toliko strasna kao ona od Darcyja i Elizabeth. Majka je prikazana kao budalasta i neugledna žena kojoj je jedina svrha života da vidi svoje kćeri dobro udane.

Kad bih samo vidjela jednu od svojih kćeri sretno udomljenu u Netherfieldu – reče gospođa Bennet svom mužu – i ostale isto tako dobro udane, ne bi više željela ništa drugo.²

¹ Austen, Jane: *Ponos i predrasude*, Globus media, Zagreb, 2004, 5 str

Stavovi gospođe Bennet su u današnje doba neshvatljivi, ali su u to vrijeme bili normalni. Žene se nisu školovale već im je udaja bila vrhunac života. Cijenila se njihova ljepota i vještine poput sviranja, slikanja i učenja jezika. Elizabeth je prikazana drugačije i u odnosu na Darcyja. Darcy je karakterno jako ponosan, oštrouman, ohol, rezerviran i sklon kritici. Zbog tih navedenih osobina on nije omiljen u društvu. Elizabeth je živahna, tvrdoglava, iskrena i sklona predrasudama. Naizgled posve različiti, ali imaju neke zajedničke karakteristike, a to su inteligencija i visoki kriteriji. Elizabeth se ne želi udati bez ljubavi pa zato i odbija Collinsa iako je bio dobra prilika za brak. Ona želi nekoga tko će biti na njezinoj emocionalnoj i inteligentnoj razini. Darcy također ima visoke kriterije i zato se još nije oženio iako djevojkama predstavlja dobru priliku. Njihova međusobna odbojnost se s vremenom pretvara u privlačnost.

Imanje obitelji Bennet je nakon smrti gospodina i gđe Bennet trebalo pripasti daljnjem rođaku Collinsu.

Imetak gospodina Benneta sastojao se gotovo samo od imanja koje je donosilo dvije tisuće funti na godinu, a koje je, na nesreću njegovih kćeri, trebalo pripasti nekom dalekom rođaku jer nije bilo muških nasljednika, a imovina njegove žene, iako prilična, nije bila dovoljna da kćerima nadoknadi taj gubitak.³

Iz navedenog citata se vidi pravilo koje je najviše ponižavalo žene u Austeninim romanima. To je pravilo prema kojem samo muški nasljednik može naslijediti imovinu i tu najviše vidimo neravnopravni položaj žena toga doba. Njihova imovina, prema tome, ide nekom dalekom rođaku koji je nije ni priskrbio.

Tri najmlađe sestre razmišljaju isto kao i njihova majka. Prikazane su dosta prpošno i glupo. Zapravo su gospodin Collins, gđa Bennet i njene kćeri

² Austen, Jane: *Ponos i predrasude*, Globus media, Zagreb, 2004, 11 str

³ Austen, Jane: *Ponos i predrasude*, Globus media, Zagreb, 2004, 27 str

prikazani kao neke karikature romana. Lydia je također u kontrastu s Elizabeth jer je prikazana kao osoba sklona užicima, radoznalosti i ishitrenim odlukama.

Ono što dodatno ženama u obitelji Bennet otežava situaciju su novčana situacija i niski miraz. To vidimo u jednom poglavlju kada Darcy razmišlja o Elizabeth.

*Darcyja nije još nikad općinila nijedna žena kao ona. Uistinu je povjerovao, da bi se, kad ona ne bi bila nižeg roda, mogao zaljubiti u nju.*⁴

Iz ovih odlomaka se posebno vidi Darcyjev ponos. Vidi se i to koliko novčana situacija ženama dodatno otežava ionako težak društveni položaj. Isti taj stav je imala Darcyjeva teta lady Catherine de Bourgh. Njoj je bilo nezamislivo da se njen nećak oženi nekom ženom nižeg statusa. Ona je i ponizila Elizabeth čudeći se kako je pet djevojaka moglo živjeti u jednom domaćinstvu bez odgajateljice.

Collins je budalast rođak Bennetovih koji se želi pod svaku cijenu oženiti, a da mu pritom uopće nije bitno tko će mu biti žena. S velikom je lakoćom prebacio zanimanje s Jane na Elizabeth te s Elizabeth na gđu Lucas. Majka je bila jako ljuta na Elizabeth kada je saznala da je ona odbila Collinsa.

*Ona je vrlo tvrdoglava, budalasta djevojka i ne zna što je najbolje za nju, ali ja ću je natjerati da to shvati.*⁵

*No reći ću ti nešto, Lizzy, ako zabiješ sebi u glavu da ovako odbijaš svaku prosidbu, nikad nećeš naći muža, a ja uistinu ne znam tko će te uzdržavati kad ti umre otac. Ja te neću moći hraniti.*⁶

Elizabeth nije htjela prihvatiti ni Darcyjevu prošnju jer ju je uvrijedio to što on smatra spajanje s njezinom obitelji uvredom. I iz gore navedenog citata se vidi

⁴ Austen, Jane: *Ponos i predrasude*, Globus media, Zagreb, 2004, 47 str

⁵ Austen, Jane: *Ponos i predrasude*, Globus media, Zagreb, 2004, 97 str

⁶ Austen, Jane: *Ponos i predrasude*, Globus media, Zagreb, 2004, 99 str

tadašnji stav o ženama kao nižerazrednim bićima koja se ne mogu sama uzdržavati. Žene jednostavno nisu imale puno izbora.

„Ako je bilo malo načina kako je mladi muškarac mogao pošteno zarađivati za život, za mladu ženu je postojao samo jedan. Ona se mora udati. Jedina moguća alternativa je bilo podučavanje, bilo u školi ili kao dadilja.“ (Beker 2002: 97).

No, te službe su često bile slabo plaćene, a radno vrijeme teško za izdržati. Muškarci su bili ti koji su službeno putovali i zarađivali.

„Muški likovi dolaze i odlaze, putuju i sklapaju poslove, a ženama preostaje samo da čekaju i da se još pretvaraju kako im do udvarača nije stalo. Na kraju dolazimo do zaključka o nepravednoj sudbini tih mladih žena koje su gotovo potpuno sputane ograničenjima svog vremena što je dojam koji roman Jane Austen ostavljaju bez obzira na to što je ona sama ta ograničenja smatrala opravdanim i prirodnim.“ (Beker 2002: 283).

Tako se i sama gđa Lucas prebrzo pomirila sa svojom sudbinom. Ona nije imala visoko mišljenje o muškarcima ni o braku, ali joj je brak uvijek bio cilj. Shvaćala je da je brak jedino rješenje za izobražene mlade žene s malim imetkom. Iako joj možda neće donijeti sreću znala je da će je zaštititi od neimaštine.

Još jedan citat iz romana upućuje na jedan životni aspekt u kojem su žene imale manja prava.

Odlučno se protivim da putuju same. Mlade žene trebaju uvijek imati pratnju koja odgovara njihovom položaju.⁷

Ovaj citat mnogo govori današnjem čitatelju o tadašnjem položaju žena. Vidi se da su žene uvijek trebale putovati u prigodnoj pratnji. Žene nisu imale tu slobodu da same putuju u kočiji. Također su morale paziti s kime će putovati jer

⁷ Austen, Jane: *Ponos i predrasude*, Globus media, Zagreb, 2004, 178 str

bi društvo taj put moglo pogrešno protumačiti i one bi mogle izgubiti svoju dobru reputaciju.

Jedan od šokantnijih događaja u romanu je taj kada je Lydia pobjegla s Wickhamom. Za obitelj je to bila tragedija jer je ona na tako izgubila reputaciju i umanjila sestrama šansu za udaju. U tom odlomku se govori o ugledu i časti žena. Čast se spominje kao divna stvar, ali kada je žena jednom izgubi tada ona odlazi u vječnu propast. Žena bi trebala biti jako oprezna u svom ponašanju prema nedostojnim muškarcima. Spominje se čak i Lydijina smrt kao bolja alternativa od bijega s čovjekom na lošem glasu. Muškarci su mogli imati više žena i pritom su i dalje bili poštovani i cijenjeni. No, žena kada bi napravila jedan pogrešan korak, zauvijek bi bila otpisana u društvu. Ipak, Jane Austen je svojim junakinjama osigurala sretan kraj uz voljenog muškarca. One usprkos ograničenjima odlučuju o sebi.

„Jane Austen nema iluzija. Pa ipak, njezin jasan pogled, njezina trezvenost jednako su poticajni kao i mnogi kasniji glasovi prava žena.“ (Čačinović 2007: 10).

Ovaj roman se može promatrati i kroz prizmu roda i spola. U knjizi Judith Butler, *Nevolje s rodom*, objašnjena je primarna razlika između roda i spola. Tako je spol biološki određen, a rod je umjetna konstrukcija koja prikazuje različite opreke između spolova.

„Rod ne bi trebalo tumačiti kao stabilan identitet ili mjesto djelovanja iz kojeg slijede različiti činovi; umjesto toga, rod je identitet koji se suptilno stvara u vremenu, koji se unosi u vanjski prostor kroz stilizirano ponavljanje činova. Učinak roda proizvodi se stilizacijom tijela i zato se mora razumjeti kao svjetovni način na koji tjelesne geste, pokreti i različiti stilovi tvore iluziju stalno rodnog jastva.“ (Butler 2000: 141).

Elizabeth je u mnogim životnim segmentima ograničena kategorijom spola, ali zato prkosi ukalupljanju u tipičnu žensku kategoriju roda. Ona je razumna i inteligentna žena sa stavom koja je svjesna svojih vrijednosti. Ona nije tipična žena toga doba i zato se ističe u masi drugih žena. Žene su doživljavane više kao emocionalna nego kao racionalna bića. Bennetove mlađe kćeri uklapaju se u šablonu tipičnih žena određenih kategorijom roda. To se vidi po njihovim gestama, udaji kao jedinom cilju života, izostanku racionalnosti te u svakodnevnim uljepšavanjima koja su tipična za mlade djevojke.

3.2. Northangerska opatija

Jane Austen je ovaj roman napisala kao svojevrsno ismijavanje tradicije gotskih romana. U središtu radnje je Catherine Morland. Ona je kćer jednog svećenika pa tu vidimo poveznicu između nje i Jane. Ona je mrzila ograničenja i urednost, a bila je bučna i divlja. Više od knjiga voljela je kriket, bejzbol, jahanje i jurnjavu. Iz navedenoga se vidi da njen karakter i interesi odstupaju od interesa tipične tadašnje djevojke. Catherine ne zanimaju šivanje, sviranje, čitanje, učenje jezika niti kućanski poslovi. Ona kao da predstavlja bunt neprestanom rodnom šabloniranju. Austen vjerojatno želi pomoću njenog lika ukazati na rodnu problematiku i nametanje tzv. „prave žene“⁸ koja je uzor svim tadašnjim djevojkama. No, „prava žena“ je samo umjetna konstrukcija koja druge žene zavarava i uvjerava u svoju nužnost i prirodnost. Paradoksalno je to što „prava žena“ zapravo ispada nametnuta „lažna žena“. Catherine potvrđuje tvrdnju da je rod samo konstrukcija koja može biti i sasvim drugačije konstruirana, a primjer takve drugačije konstrukcije je upravo ona sama.

⁸ Termin je preuzet iz knjige *Nevolje s rodom*, Judith Butler.

Zanimljivo je to da Catherine nije bila opisana kao lijepo dijete već se spominje da se tek kasnije proljepšala. Taj njen proces proljepšavanja malo je približava tipičnoj rodnoj klasifikaciji jer ona tako privlači pažnju i postaje predmet muške požude. „*S. de Beauvoir smatra da bi žensko tijelo trebalo biti mjesto i sredstvo slobode žena, a ne neka definirajuća i ograničavajuća bit.*“ (Butler 2000: 26). No, nažalost, neki tadašnji stavovi su se zadržali do današnjega dana. Žene su često svedene na njihove tjelesne attribute i gledaju se kao seksualni objekti.

Catherinino preseljenje u Bath prikazuje njenu nesposobnost uklapanja u novu sredinu, a na balu se osjećala kao uljez. Tamo se upoznala s mladićem Tilneyem, svećenikom iz ugledne obitelji. Ključni trenutak je Catherinino prijateljstvo s pokvarenom i proračunatom Isabellom Thorpe te njenim bratom Johnom koji će kasnije pokušati bezuspješno osvojiti Catherine.

Kroz njihov odnos se mogu vidjeti Johnova šovinistička stajališta i primitivan odnos prema ženama. Njegovo ponižavajuće ponašanje prema Catherini vidi se u trenutku kada joj bez imalo poštovanja naređuje da uđe u kočiju. Thorpe ju je zapravo izmanipulirao kako bi je odvratio od Tilneya. Također se bez imalo srama lažno ispričao Tilneyu da Catherine neće u šetnju. Tim činom je zapravo Catherine uskratio mogućnost izbora i donio je odluku bez njenoga znanja. U tom romanu vidimo kontrast između dvije ženske osobe, a to su Catherine i Isabella. Isabella je samo naizgled dobra, a zapravo je proračunata i sebična. Catherine sve više ispada naivna i plaha, što su odlike tipične „*prave žene*“, a Isabella je prikazana kao fatalna žena. Isabella se zaručila za Catherininog brata Jamesa, a zbog kapetana Tilneya je proračunato prekinula zaruke.

*Isabella joj se činila sebičnom i nimalo velikodušnom, ni na što se nije obazirala, osim na vlastito zadovoljstvo.*⁹

.Zanimljiv je Catherinin odlazak u Northangersku opatiju. Budući da je bila sa sela i da nije voljela čitati, na početku se osjećala kao uljez. U tom dijelu romana prikazana je kao tipična neobrazovana, siromašna djevojka.

*Tu je Catherine bila posve izgubljena. Ništa nije znala o crtanju, niti se razumjela u slikarstvo, te ih je pozorno slušala, ali to joj je malo koristilo jer su u razgovoru koristili izraze koje nije razumjela.*¹⁰

U opatiji dolazi do potpunog ismijavanja gotskih romana. To ismijavanje gotskih romana se nadovezuje i na Catherinine romantičarske težnje za pustolovnim životom iz knjiga. Catherine teško spava, drhti, vrti se po krevetu te nalazi škrinjicu koju ne može otvoriti da bi idući dan u njoj pronašla samo stare račune. Ona je prikazana kao osoba koja je pod prevelikim utjecajem gotskih romana koje je čitala. Na taj način je ponovo prikazana njena ženska strana karaktera. To je vidljivo po tome što je ona zanesena ljubavnim zapletima u gotskim romanima i ne razmišlja logično već se romantičarski zanosi fikcionalnim događajima. Catherine zamišlja da su ti događaji stvarni, a da je ona glavna protagonistica (poput lika gospođe Bovary, Gustava Flauberta). Tako si je umislila da je Tilneyev otac ubio njegovu majku, ali se kasnije posramila zbog takvih misli.

Catherine je uskoro stari Tilney izbacio iz kuće i ona je morala sama putovati doma i to u poštanskim kolima. Već ta činjenica joj narušava ugled budući da dame trebaju uvijek imati pratnju prilikom putovanja. Izostaje onaj trijumfalni povratak junakinje. Ona se otrežnjuje od utjecaja fantazije i gotskih romana te ulazi u stvarni svijet. Kasnije je saznala razlog zašto je izbačena iz opatije. Stari Tilney je mislio da je ona bogata pa se razočarao kada je saznao

⁹ Austen, Jane: *Northanger Abbey*, Leo Commerce, Rijeka, 2001, 106 str

¹⁰ Austen, Jane: *Northanger Abbey*, Leo Commerce, Rijeka, 2001, 119 str

istinu te ju je smatrao nepodobnom za svoga sina. Ponovno se vidi utjecaj novca na položaj i poštovanje žena. No, na kraju im je stari Tilney ipak dao pristanak i oni su se vjenčali. U ovome romanu Jane Austen, položaj žena u odnosu na muškarce je ostao u sjeni parodiranja gotskih romana.

3.3. Emma

U središtu radnje je glavna junakinja Emma koja je potjecala iz najuglednije obitelji u tome selu. Opisana je kao vedra i umna 21-godišnjakinja. Njena najveća mana je miješanje u tuđe živote. Majka joj je rano umrla, a sestra Isabella se udala. Emma je tvrdila da se ona nikada neće udati. U tom njenom stavu vidimo modernije razmišljanje. Jedan od dominantnijih muških likova u romanu je gospodin Knightley, stariji brat Isabellina muža. On je najbolje vidio Emmine mane. Ona vjeruje da je njeno miješanje potrebno da bi se ljudi pokrenuli i da je to za njihovo dobro. Previše je samouvjereni iako donosi pogrešne zaključke. Na kraju shvaća kako ne može upravljati sudbinom već da sudbina upravlja njome.

Emma je upoznala Harriet Smith, lijepu djevojku koja je nečija nezakonita kćer. Emmi se svidjela gđica Smith i one dvije su se sprijateljile. Mladi gospodin Martin je bio farmer koji se zainteresirao za Harriet. Emminu oholost vidimo kada izražava stav o njemu.

Neki mladi farmer, bio on na konju ili išao pješice, zadnja je osoba koja će pobuditi moju radoznalost. Maloposjednički stalež upravo je ona vrsta ljudi s kojima se uopće ne družim .¹¹

Emma želi Harriet udaljiti od Martina jer smatra da je Elton bolja prilika za nju. Budući da je voljela crtati, nacrtala je Harrietin portret i poklonila ga je

¹¹ Austen, Jane: *Emma*, Targa, Zagreb, 1997, 30 str

Eltonu. Emma je uspjela indirektno utjecati na Harriet koja je odbila bračnu ponudu gospodina Martina. Knightley je Emmu krivio što se miješala u odnos između gospodina Martina i Harriet. On je imao potpuno suprotno stajalište od Emminog.

*Razumni muškarci, rekli vi što vam drago, baš ne žele imati glupe žene. Muškarci iz uglednih obitelji ne bi se rado vezali s djevojkom za koju se ne zna ni tko je ni što je – a većina smotrenih muškaraca bojala bi se neugodnosti i sramote koja bi ih mogla zadesiti kad se najzad otkrije tajna njezina podrijetla.*¹²

Ovdje se iz priloženog vidi koliko je bilo teško ženama koje nisu imale rodbine i čije podrijetlo nije bilo ugledno ili utvrđeno. No, ovu tvrdnju je gospodin Knightley izrekao dobronamjerno.

Zanimljivi su Emmini stavovi o braku. Ona se uporno trudi svima naći odgovarajućeg partnera, ali sama ne želi u brak.

*Nemam nikakva razloga za udaju kao druge žene. Da se zaljubim to bi bilo nešto drugo. No ja nikad nisam bila zaljubljena, to nije moj stil, nije u mojoj prirodi, a mislim da se i neću zaljubiti. Neudana žena s vrlo skromnim prihodima mora biti smiješna, neugodna stara frajla, kojoj se i dječaci i djevojčice rugaju; ali imućna neudana žena uvijek je vrijedna poštovanja i može sloвити za isto tako razboritu i ugodnu kao bilo tko drugi.*¹³

U toj se tvrdnji može vidjeti modernije shvaćanje položaja žene. Emma ima dovoljno novaca, ima društveni položaj i poštovanje te zato nema potrebe za brakom iz koristi. Ona je samopouzdana mlada žena koja je svjesna sebe i svojih vrijednosti. Emma nije pasivna junakinja koja romantično čezne za muškarcem ili se mora prisilno udati da bi preživjela. Ona je svjesna da može živjeti i bez muškarca. U ovom romanu kao da je Jane Austen napravila još veći zaokret i

¹² Austen, Jane: *Emma*, Targa, Zagreb, 1997, 60 str

¹³ Austen, Jane: *Emma*, Targa, Zagreb, 1997, 78/79 str

pokazala nam žensku junakinju kakvom može postati svaka žena u jednom slobodnijem svijetu. No, Emmin karakter ide u drugu krajnost. Tako ona postaje previše sigurna u sebe i zbog tog precjenjivanja vlastitih sposobnosti griješi u mnogim pretpostavkama. Ponekad njeni postupci ljute čitatelje, a ona u nekim dijelovima romana zbog svoje samouvjerenosti postaje iritantna. Zanimljivije je ta lakoća kako se ona na kraju izvlači iz svih svojih spletki i krivih tumačenja pojedinih gesti. Skoro svaki čitatelj bi pomislio kako je ona trebala dobiti bar neku kaznu za sve loše postupke iako je neke napravila nehajno.

Emma je bila u šoku kada je saznala da je Elton bio zapravo u nju zaljubljen, a ne u Harriet kako je mislila. Emma cijelo vrijeme ima idiličnu predodžbu o Franku Churchillu o kojem Knightley nema dobro mišljenje. Roman je prepun ironije, a jedna takva situacija se vidi kada Emma kaže gospođi Weston da se ne prima ženidbenog posredništava jer joj ne ide od ruke. Emmin tvrdoglav i jak karakter vidi se kada se počela zaljubljevati u Franka.

*Sasvim sam dovoljno zaljubljena. Bilo bi mi žao da me ljubav jače obuzela.*¹⁴

Ona je žena koja nije toliko romantična i ne dopušta srcu da nadjača razum. Njoj je razum u prvom planu. Ona nije romantična junakinja već žena s jakim i čvrstim karakterom. Kasnije je i sama shvatila da prema Franku nije osjećala pravu ljubav. U romanu se spominje to da su žene nježne biljčice i da bi se trebale čuvati i kloniti kiše. Tu se aludira na nježniji i slabiji spol te na tvrdnju da žene ne mogu raditi sve što rade i muškarci. Ta usporedba odgovara tvrdnji Anne Wilson Schaef:

„Ako su žene previše uspješne, kažnjava ih se. Nastojimo biti inteligentne – ali naša inteligencija nipošto ne smije zaprijetiti muškarcima. Nastojimo biti sposobne – ali naša sposobnost nipošto ne smije zasjeniti sposobnost muškaraca.“ (Schaef 2006: 53).

¹⁴ Austen, Jane: *Emma*, Targa, Zagreb, 1997, 226 str

Također se spominje kako je ženama na selu teško stalno biti između četiri zida i baviti se kućanskim poslovima. Napominje se da žene ponekad trebaju izaći malo na zrak i u šetnju iako je na selu vani zimi blato, a po ljeti prašina. Prikazuje se ta dosada i jednoličnost života jedne seoske žene.

Emmi je tek ljubomora na Harriet, kada joj je rekla da joj se sviđa Knightly, pomogla da shvati svoje prave osjećaje prema njemu. Saznala je da su se Jane i Frank već odavno zaručili. Njene kriva pretpostavka je bila da će te zaruke pogoditi Harriet. No, na kraju se Emma zaručila za Knightleya, a Harriet se udala za gospodina Martina. Taj roman je zanimljiv jer je glavna junakinja prikazana kao superiorno i samostalno biće. Ona čak utječe i na sudbine drugih ljudi. U romanu se vidi koliko društveni položaj daje ženama veći utjecaj.

No, takav sretan kraj razočarava sa stajališta rodne problematike. Naime, čitajući roman svaka osoba koja proučava rodnu problematiku može pomisliti da je Emma drugačija i da će se do kraja romana držati svojih stavova. Ipak, ona se na kraju zaručuje i tim zarukama postaje kao svaka druga žena. To je ona situacija koju je Anne Wilson Schaef opisala u knjizi „*Biti žena*“. Emma je na početku bila svjesna sebe i svoga jastva. Željela je ostaviti neki trag u ovome svijetu, isticala se i nije se željela udavati. Ona se činila kao preteća moderne samosvjesne žene. Bila je u toj fazi kada joj vlastiti odnosi nisu bili toliko bitni. No, došla je do one točke dosade i zasićenja takvim životom zbog koje se okrenula ženskom sustavu.

„Međutim, kad „uspijemo“, zastanemo i pitamo: „Što sada?“ Osvrćemo se oko sebe i pitamo se: „Zar je to sve? Izvana je izgledalo tako dobro, ali, sad kad sam „uspjela“, razočarana sam!“ (Schaef 2006: 112).

Ova tvrdnja djelomično odgovara Emmi i njenim postupcima. Njene pretpostavke su ispale pogrešne i ona se osjećala razočaranom. Ono čemu je

posvetila većinu svoga vremena ispalo je besmisleno. Na kraju se smirila i smisao svoga života pronašla u braku.

3.4. Mansfield Park

Glavna junakinja romana je Fanny Price. Ona se morala naviknuti na život u Mansfield Parku kod svojih rođaka Bertrama. Fanny je prikazana kao blijeda, plaha i stidljiva. Nadežda Čačinović u knjizi „*U ženskom ključu*“ navodi poželjne ženske osobine koje su muškarci toga doba tražili u ženama.

„Ove ženske karakteristike su receptivnost, senzitivnost, nenasilnost, nježnost i predstavljaju antitezu muškim osobinama u kojima se iskazuje vlast i moć, agresivnost, represija i slično.“ (Čačinović 2000: 15).

Fanny Price ima većinu tih osobina i zbog toga u muškim očima često izgleda naivno i podložno manipuliranju. Ova tvrdnja se može primijeniti u usporedbi Henryjeva i Fannyna karaktera. Ona i on su u antitezi jer je ona nježna i senzualna, a on je agresivan te željan vlasti i moći. U ovome slučaju on želi iskazati moć nad njom i podrediti je sebi. Henry na nju gleda kao na trofej koji mora osvojiti.

Fanny se teško navikavala na novi život i djelovala je jako naivno.

„Među vrlo nesavršenim ljudima, čije slabosti idu od konvencionalne ograničenosti do prave pokvarenosti, uzdiže se samo jedno potpuno čisto biće, Fani Prajs – biće čiju moralnu veličinu niko od njih nije kadar ni da sagleda, a kamoli da oceni.“ (Puhalo 1966: 294).

U ovome romanu se ponovno vidi koliko novčana situacija sugerira ženin položaj. Gospodin Bertram ipak radi razliku između svojih kćeri i Fanny.

Htio bih da one budu dobre prijateljice i nipošto neću svojim kćerima dopustiti bilo kakvu oholost prema svojoj sestričnici, ali one ipak ne mogu biti jednake. Među njima će uvijek postojati razlika u društvenom položaju, imetku i nadama.¹⁵

Bratić Edmund bio joj je jedina utjeha u teškim vremenima. On je želio postati svećenik. Fanny je nedostajao brat William. Sestričnima je bila nezanimljiva i smatrale su je glupom jer nije posjedovala sve vještine koje su one imale. Gospođa Norris je željela da se razlika između gospođica Bertram i Fanny dobro vidi. U tome romanu Jane Austen daje kritiku odgoja i obrazovanja sestara Bertram. One su učile razne vještine, ali nisu ništa naučile o moralnosti niti su naučile razliku između dobra i zla.

Dodatnu pomutnju u romanu uzrokovao je dolazak Mary i Henryja Crawforda. Ona je provodila puno vremena s Edmundom i oni su se počeli zaljubljuvati. Edmund je zbog Mary počeo zanemarivati Fanny. Maryn lik zbunjuje čitatelja jer je njoj cilj dobro se udati, ali se ipak više zainteresirala za mlađeg od braće Bertrama iako joj je imao manje toga za ponuditi. Uskoro su odlučili napraviti kazališnu predstavu. Fanny se nudila samo uloga teškove žene, ali je ona to odbila. Henry se sve više zainteresirao za Fanny. No, on se prema njoj odnosi kao prema objektu koji mora posjedovati.

Ne, moj plan se sastoji u tome da naredim Fanny Price da se zaljubi u mene.¹⁶

Nikad nisam sreo djevojku koja me tako ozbiljno gledala! Moram pobijediti u toj igri.¹⁷

Iz navedenoga se vidi Henryjev šovinistički stav prema ženama. On je očito navikao ženama naređivati. Ide toliko daleko misleći kako može naređivati i ženinim osjećajima i zapovijedati joj zaljubljuvanje. Henry na ljubav gleda kao

¹⁵ Austen, Jane: *Mansfield Park*, „Katarina Zrinska“: Naklada Fran, Zagreb, 1999, 10 str

¹⁶ Austen, Jane: *Mansfield Park*, „Katarina Zrinska“: Naklada Fran, Zagreb, 1999, 177 str

¹⁷ Austen, Jane: *Mansfield Park*, „Katarina Zrinska“: Naklada Fran, Zagreb, 1999, 178 str

na natjecanje u kojem muškarac mora pobijediti. Vidi se sličnost između njega i Johna Thorpea. Oni su navikli naređivati drugima i manipulirati ženama bez imalo džentlmenskog stava. Fanny to Henryjevo udvaranje nije odgovaralo. Njegov lik zbunjuje čitatelja jer je on u jednom dijelu romana jako uvjerljiv kako zaista voli Fanny da bi kasnije pobjegao s drugom djevojkom.

Ono što je još zanimljivo u romanima Jane Austen je stav žena prema ženama. Kroz romane se provlači veliki broj negativnih ženskih likova. Umjesto da žene jedna drugoj pružaju podršku, one često idu jedna protiv druge. Taj problem je uvidjela i Anne Wilson Schaef:

„Budući da smo poučene međusobnoj nesnošljivosti i nepovjerenju, nismo sklone podupirati jedna drugu u našim nastojanjima. Ali, ne ostajemo na tome. Aktivno pokušavamo uništiti konkurenciju.“ (Schaef 2006: 54).

Najčešće su negativni likovi ljubomorne mlade djevojke ili starije gospođe na položaju koje ponižavaju mlade, lijepe, ali siromašne djevojke. To je posebno izraženo u ovome romanu gdje gospođa Norris i gospođa Bertram često ponižavaju Fanny.

*-Što bi ona bila da je nismo prihvatili?*¹⁸

*-Tvoj te tetak smatra, draga Fanny, vrlo lijepom...i to ti je, ukratko, sve.*¹⁹

Gospodin Bertram se naljutio na Fanny kada je odbila gospodina Crawforda. On taj njezin čin nije mogao shvatiti. Tada se uopće nije gledalo na osjećaje djevojaka već je dobra udaja bila glavni cilj. Još je više poražavajući odnos Fannynog oca prema njoj. Uvijek je briga o Williamu bila u prvome planu jer je on nasljednik. Kada se Fanny nakon dugo vremena vratila doma otac je najprije nije ni primijetio. Poslije ju je samo pozdravio i nastavio je govoriti o nečemu drugome potpuno zaboravivši da je ona doma. Jedino što joj je rekao da

¹⁸ Austen, Jane: *Mansfield Park*, „Katarina Zrinska“: Naklada Fran, Zagreb, 1999, 210 str

¹⁹ Austen, Jane: *Mansfield Park*, „Katarina Zrinska“: Naklada Fran, Zagreb, 1999, 153 str

je porasla i da bi trebala naći muža. Iz tog razgovora se vidi njegov primitivni stav o ženama koji je u ono vrijeme bio normalan. Zanimljiv je odnos Fannyine majke prema njoj. Ona je toliko dugo živjela s muškarcima da je polako poprimila njihove stavove i razmišljanja. To nije tipičan majčinski stav jer su majke toga doba voljele svoje kćeri i bile zaštitnički nastrojene prema njima. Njih je povezivala posebna veza koja se zove suosjećanje. Majke su i same živjele težak život žena toga doba. Svjesne su da to sve čeka i njihove kćeri te su zato suosjećajne prema njima. No, Fannyna majka je iznimka. Njoj Fanny predstavlja strankinju, a ne voljenu kćer.

*Njezino srce i vrijeme bijahu već sasvim ispunjeni. Nije imala ni dokolice ni ljubavi kojima bi obasula Fanny. Njoj nisu kćeri nikad bile osobito prirasle srcu. Voljela je sinove, posebno Williama, a Betsy je bila prva kći kojoj je poklanjala više pažnje.*²⁰

Kraj je sretan jer je Edmund shvatio da je oduvijek volio Fanny i oni su se vjenčali. Taj roman se smatra najambicioznijim djelom Jane Austen. Roman je prepun satire likova i zapleta. Fanny se kroz roman ne mijenja već ona samo sazrijeva. Ona je vrlo plašljiv lik te se kroz cijeli roman pokorava drugima, ali je na kraju za tu svoju požrtvovnost nagrađena brakom s Edmundom. Čitatelj stvara dojam o Fanny kao o bezličnoj osobi koja stalno ima osjećaj dužnosti prema svima, a ne kao o hrabroj junakinji. Moderni čitatelj se teško može poistovjetiti s njom. Čitatelj se od nje čak i udaljava u dijelu kada se vraća doma i gleda na svoju obitelj sa snobovskog stajališta. U romanu se još protežu teme svećeničkog poziva, odgoja i obrazovanja. Taj roman je dobra i ozbiljna kritika društva toga vremena.

²⁰ Austen, Jane: *Mansfield Park*, „Katarina Zrinska“: Naklada Fran, Zagreb, 1999, 297 str

3.5. Razum i osjećaji

U središtu radnje je obitelj Dashwood. Henry Dashwood se dva puta ženio i iz prvog braka je imao sina Johna. Iz drugog braka je imao tri kćeri Elinor, Marianne i Margaret. Prije smrti je zamolio Johna da se pobrine i za svoje sestre budući da je on bio nasljednik imanja. No, John je bio pod utjecajem svoje uskogrudne i sebične žene Fanny pa su sestre dobile skroman dio nasljedstva. Elinor je najstarija i prikazana je kao djevojka dobrog srca koja zna vladati osjećajima. Marianne je prikazana kao osjećajna, neobuzdana i inteligentna djevojka. Margaret je najmlađa i prikazana je kao dobroćudna, romantična osoba koja nije bila razumna. U ovome romanu se također javlja situacija u kojoj žena uništava druge žene zbog nasljedstva. Fanny je jako negativno prikazana i to se vidi i iz nekih njenih razgovora.

Kućanstvo im neće biti spomena vrijedno. Neće imati nikakvu kočiju ni konje, a gotovo i nikakvih slugu. Neće pozivati društva pa prema tome neće imati nikakvih izdataka.²¹

Ono na što Fanny nije mislila je razvijanje veze između njezinog brata Edwarda i Elinor. Sestre su se morale preseliti u neku bijednu malenu kućicu kod Middletonovih. Wiloughby je jednom prilikom spasio Marianne kada je iščašila gležanj i on ju je zaintrigirao jer je bio baš onakav muškarac kakvoga je željela. U jednom dijelu romana Jane Austen ismijava to „pecanje“ muškaraca. To je dio kada Marianne kaže da su joj te fraze najgadnije.

Wiloughby također ne ispada tako savršen kao što se u početku činio. On je već 4 godine bio zaručen s Lucy Steele. U jednom odlomku saznajemo da je Wiloughbyju draži život s manje privlačnom bogatom ženom nego živjeti s privlačnom Marianne u neimaštini. Brandon je odustao od Marianne i zaželio joj

²¹ Austen, Jane: *Razum i osjećaji*, Večernji list, Zagreb, 2004, 12 str

sreću. Uskoro čitatelj saznaje za tužnu ljubavnu priču pukovnika Brandona i njegove Elize.

*Kada joj je bilo sedamnaest godina izgubio sam je zauvijek. Udali su je protiv njezine volje za moga brata. Bila je vrlo imućna i naše se obiteljsko bogatstvo znatno povećalo.*²²

Iz ovog ulomka se vidi koliko su se često sklapali brakovi iz interesa. Djevojka nije imala pravo izbora već se morala udati protiv svoje volje za muškarca kojega nije voljela samo kako bi se povećalo obiteljsko bogatstvo. Ona je umrla od sušice, a njezinu kćer je obeščastio Wiloughby. Edward se na kraju oženio s Elinor, a Marianne se udala za Brandona i postupno ga zavoljela. Kraj nije toliko uvjerljiv već se čini kao da je autorica htjela postići sveopću sreću vjenčanjem Edwarda i Elinor.

Kroz cijeli roman se provlači antiteza između razuma i osjećaja. Upravo na tom kontrastu se temelji različitost karaktera Elinor i Marianne. Elinor je razumna i realna dok je Marianne osjećajna. Eleonor karakterno ima više muških nego ženskih osobina. Sestrama Dashwood glavna prepreka za udaju je njihovo siromaštvo. Njihov brat John je slabić koji se ne zna oduprijeti odlukama svoje žene i zbog toga njegove sestre trpe. Iako John ima tri sestre, on je jedini nasljednik samo zato što je muškarac.

„Muškarac može biti manje sposoban ili učen od žene, ali će ipak biti u prednosti samo zbog toga što je muškarac. Doista nije važno jesu li muškarci svjesni toga prirođenog prava. Većina ga prihvaća na vrlo temeljnoj razini.“ (Schaefer 2006: 47).

Ipak, kod Johna se javlja jedan paradoks. John je muškarac i time je nasljednik imanja. No, on usprkos nasljedstvu i dalje ostaje papučar koji sve odluke prepušta svojoj ženi. Tako da obiteljsko imanje samo prividno vodi muškarac.

²² Austen, Jane: *Razum i osjećaji*, Večernji list, Zagreb, 2004, 173 str

U ovome romanu (kao i ostalim romanima Jane Austen) može se pažnja obratiti na odjeću i njenu ulogu u rodnoj problematici. Ženski rod nije utemeljen samo na tipičnim gestama koje su postale karakteristične za žene već je važan i način odijevanja. Način odijevanja nam je nametnut već u djetinjstvu. Neke stvari su se zadržale sve do danas iako je danas moda puno slobodnija. Djevojčice većinom nose roze haljinice, a dječaci plavu odjeću. Roza je nježna boja koja asocira na nježnu osobu. Plava boja je hladna i daje dojam čvrstoće. U odrasloj dobi muškarci nose odijela pomoću kojih signaliziraju dojam zaposlenosti i uspjeha.

Čovjek se može zapitati „*Je li to moglo biti drugačije?*“ Sigurno je mogao biti i drugačiji ishod jer je sve stvar navike. Nešto što je čudno i neobično s vremenom postaje obično i poznato. To pravilo posebno vrijedi za modu. U počecima se mogla dogoditi obrnuta situacija koja bi s vremenom postala normalna. Možda bi time žene postale karakterno hladnije, a muškarci emotivniji. Vidi se koliki utjecaj spol ima na rod. Žena bi pri izboru odjeće trebala istaknuti svoju individualnost i voditi se onime kako se ona osjeća. No, žene se prilagođavaju novim trendovima i na taj način se gube u masi.

„*Odijelo, kao „dobro integrirana apstraktna vizualna shema“, pokazuje složenost konstrukcija izražavanja spolnih razlika, a o složenosti rodnih razlika i ne govorimo. Za razliku od svega ostaloga u materijalom svijetu, odjeća ima posla s tijelom pojedinačne osobe... moda ide dalje od odjeće,..“* (Čačinović 2000: 48).

U romanima Jane Austen žene su obučene u duge haljine. Muškarci nose odijela ili radnu odjeću. Žene svoje najljepše haljine nose na balovima, a kao učestali modni dodatak javljaju se lepeze. Samo muškarci nose odijela i time dolazi do diskriminacije žena. Muškarci pomoću odjeće poručuju ženama da one ne mogu biti uspješne jer su previše emotivne za donošenje poslovnih odluka i riskiranje. Tako se uloga žene svodi na majčinstvo i domaćinstvo. Odjeća ne

utječe samo na rodnu diskriminaciju već predstavlja i statusni simbol. Siromašne djevojke nose iznošene, blijede haljine. Dame iz visokog društva obučene su u nove, skupe haljine koje su simbol profinjenosti i bogatstva.

3.6. Zamak Lesley i Lady Susan

Zamak Lesley je Jane Austen napisala kada je imala samo 16 godina. *Lady Susan* je napisana kada je autorica bila već odrasla osoba i tu prikazuje mračnu prirodu proračunate i dvolične Lady Susan. Ona je fatalna žena koja vješto manipulira muškarcima. To su dva epistolarna kratka romana u kojima gospođe međusobno razmjenjuju fiktivna pisma.

U *Zamaku Lesley* vidi se razmjena pisama između gospođe Margaret Lesley i Charlotte Lutterall. Charlotta joj često piše o neuspješnim pripremama vjenčanja njene sestre kojoj je zaručnik pao s konja i umro. Margaret se njoj tuži sa svojim brigama u vezi miraza budući da joj se otac ponovo oženio. Margaret je upoznala maćehu i između njih se osjećala međusobna nesnošljivost. Margaret je ismijavala maćehu i njezino kićenje, a ova njezinu visinu.

Taj roman je zanimljiv za proučavanje ženske komunikacije. Žene su jedna prema drugoj neprijateljski orijentirane umjesto da si međusobno pružaju podršku. Jedna drugoj zavide na bogatstvu, ljepoti, muškarcima... Jedan od razloga nestabilnog položaja žena su upravo one same. Naime, one jedna u drugoj vide najveću neprijateljicu umjesto da se udruže i bore za svoja prava. U ovome romanu se to vidi kod Margaret koja zbog maćehe strahuje da će ostati bez miraza umjesto da se suoči s ocem i osigura si svoj dio nasljedstva. Njena maćeha je potpuno financijski ovisna o mužu. Nju se može poistovjetiti s današnjim sponzoršama. One svijetu i šalju signal da su žene nesposobne same uspjeti i da je bolje ići linijom manjega otpora.

U tom kratkom epistolarnom romanu vide se misli i problemi različitih žena toga doba. Već tu se vide tipični ženski problemi toga doba kao što su miraz, siromaštvo, prilagodba, udaja i tračevi koje će autorica detaljnije obraditi u svojim kasnijim romanima.

U romanu *Lady Susan* dobiva se mračna slika glavne junakinje. Budući da je roman pisan u formi pisama čitatelj dobiva uvid u njene stvarne misli koje su u suprotnosti s njenim ponašanjem. Ona se drugima želi predstaviti u dobrom svjetlu samo kako bi mogla manipulirati njima. Lady Susan vlastitu kćer naziva zamornom i glupavom. Susan svoje najiskrenije misli stalno povjerava gospođi Johnson. Upravo preko tih pisama vide se njene prave namjere.

Ovaj kratki epistolarni roman je zanimljiv za promatranje položaja žena. Lady Susan odudara od onih mirnih i poslušnih, dobrih junakinja. Njeno ponašanje je bliže muškom nego ženskom karakteru. Ona je hladna i proračunata. Prikazana je kao fatalna žena sklona različitim manipulacijama samo kako bi postigla ono što želi. Nju ne zanimaju glasine koje kruže o njoj niti to što drugi misle. Jedino joj je važno zavarati one koji su joj potrebni za ostvarenje njenih vlastitih sebičnih ciljeva. Nasuprot njoj je njezina kćer Federica. One su u velikom kontrastu jer je Federica prikazana kao dobra i poslušna djevojka koja nikako ne može udovoljiti zahtjevima svoje majke. Lady Susan nije stalo do kćeri i ne vidi njezine vrijednosti već je stalno ponižava. Lady Susan bi se moglo gledati kao anti-junakinju romana koja ne ostvaruje svoje ciljeve usprkos svim sposobnostima manipulacije. No, nije ni kažnjena kao što zaslužuje. Prema klasifikaciji Anne Wilson Schaef ona bi se svrstala u skupinu zavodnica.

„Zatim postoje zavodnica. Iznimno je lijepa, predano održava vitku figuru i uvijek se lijepo odijeva. Svoju seksualnost koristi da bi privlačila muškarce i nadmetala se s drugim ženama. Njezina moć proizlazi iz spoznaje da ima

seksualnu moć nad muškarcima pa je nerijetko koristi sa zadovoljstvom i bez milosti.“ (Schaefer 2006: 57).

Iz navedenog se vidi da Lady Susan na više načina prelazi granice tradicionalnog ženskog sustava. Prvi se odnosi na područje seksualnosti. Žensko tijelo i seks su oduvijek bili tabu teme. Žene su se uređivale, ali su bile plahe i čuvale su svoju nevinost. Potiskivale su seksualnost i sramile je se.

Lady Susan odstupa od žena tadašnjeg doba. Ona je svjesna svoga tijela te dobro iskorištava tu svoju poziciju. Lady Susan ne potiskuje svoju seksualnost već se ponosi njome i koristi je zavađajući bogate muškarce. Zanimljivo je to što se ona igra s muškarcima i zavodi ih, a ne obratno kako je u ostalim romanima Jane Austen. Lady Susan nema razvijene majčinske osjećaje i empatiju već ponižava svoju kćerku. Njen karakter se može svesti na 3 pridjeva: hladna, bezosjećajna i manipulativna, a takvo ponašanje nije tipično za žene.

Ponašanje Lady Susan je paradoksalno. Ona se svojim slobodnim umom i uspostavljanjem moći nad muškarcima približava modernoj ženi današnjega doba. No, usprkos tome ona se ne može svrstati u neovisnu „*novu ženu*“²³ jer financijski i dalje ovisi o muškarcima. Prije bi se mogla ubrojiti u kategoriju sponzoruša baš kao i Margaretina maćeha. Svakodnevnim uređivanjima i lijepim odijevanjem prihvatila je nametnutu rodnu konstrukciju kojoj se skoro sve žene podsvjesno priklanjaju. No, Lady Susan se ipak ističe u moru Austeninih junakinja jer je ona fatalna zavodnica, a ne plaha seoska djevojka. Vidi se da je Jane Austen taj roman napisala u zrelijoj dobi jer je Lady Susan most prema modernoj samosvjesnoj ženi.

²³ Termin je preuzet iz knjige „*U ženskom ključu*“ Nadežde Čačinović

4. Zaključak

Jane Austen je spisateljica koja je stekla ogromnu popularnost diljem svijeta. Njeni romani su mnogo puta ekranizirani, a ona i danas ima mnogo obožavateljica. Njen otac je bio svećenik, a braća mornari i to je utjecalo i na romane u kojima se često javljaju svećenici i časnici. Nije vodila siromašan život i nikada se nije udavala. To su neke činjenice koje mogu govoriti o tome da osobni život Jane Austen nije toliko utjecao na njeno pisanje. No, ona je vješt i realan oslikavatelj stvarnosti toga doba. U svojim romanima prikazuje stvarnost tadašnjih djevojaka koje su imale dvije alternative, a to su udaja ili posao guvernante koji je bio slabo plaćen. Jane piše o tome problemu, ali pritom zadržava neutralno stajalište. Jedino što je kraj njenih romana uvijek sretan za siromašne i dobre djevojke. No, takav sretan kraj zapravo blokira feminističku misao da se razvije do kraja jer svaka od tih djevojaka završava u braku. Iako nije direktno zagovarala feminizam, smatram da je Jane Austen svojim romanima potaknula čitateljice da razmisle o svome položaju kao i neke spisateljice koje su kasnije pisale o feminizmu.

U romanima sam proučavala područja života u kojima se vidi muška dominacija. Zaključila sam da su muškarci oni koji zarađuju tj. žene nemaju pristup poslovnom svijetu. Zatim, žene, ako putuju, uvijek putuju uz prigodnu pratnju jer inače gube dobru reputaciju. One ne smiju pobjeći s muškarcima jer ih društvo odbacuje. Žene su često prisiljene na neželjene brakove iz koristi.

Čitajući njene romane shvatila sam da društveni položaj igra veliku ulogu na položaj žena. Žene iz viših krugova su bile povlaštenije i imale veća prava. Bogate starije gospođe su u romanima ponižavale siromašne djevojke. Djevojke su roditelji zbog siromaštva prisiljavali da prihvate bilo koju bračnu ponudu jer su imale niski miraz. Najgori je bio zakon o nasljeđivanju prema kojem je

muškom nasljedniku pripala sva imovina. Taj zakon je bio razlog nesreće mnogih mladih djevojaka.

Na kraju, ono najbitnije – rodna i spolna problematika. Spol je biološki određen i ljudi do sada nisu imali puno utjecaja na tu kategoriju. Rod je konstrukcija podložna promjeni. Zbog toga je nestabilan i sklon manipulacijama. Spol ne bi smio uvjetovati rod. Svaka žena je individua za sebe i samim time „*drugačija od drugih*“. U romanima Jane Austen vidi se šablonizacija žena. One nisu imale previše alternativa kojima bi se priklonile. Dobra udaja se smatrala vrhuncem ženinog života. Ženama se nametnuo i stil oblačenja, sustav gesti kojih se morala pridržavati svaka „dama“, znanja i vještine poput vođenja domaćinstva, sviranja, plesanja, šivanja i sl. Ona žena koja bi odstupala od tih pravila ponašanja smatrala bi se razvratnicom i bila bi izopćena iz društva. Jane Austen je vjerojatno željela ukazati na rodnu problematiku, ali je željela i sretne završetke svojih romana i zato feminizam u njenim djelima nije u potpunosti došao do izražaja. No, samim time što je ukazala na rodne probleme koji su se javljali i u stvarnom životu žena toga doba, možemo je smatrati jednom od preteča feminističkoga pokreta.

5. Literatura

1. Beker, Miroslav, *Roman 18. stoljeća*, Školska knjiga, Zagreb, 2002.
2. Butler, Judith, *Nevolje s rodom, Feminizam i subverzija identiteta*, Ženska infoteka, Zagreb, 2000.
3. Čačinović, Nadežda, *U ženskom ključu*, Centar za ženske studije, Zagreb, 2000.
4. Čačinović, Nadežda, *Vodič kroz svjetsku književnost za inteligentnu ženu*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2007.
5. Kovačević, Ivanka, Stansfield-Popović, Marija, Kostić, Veselin, Šerbedžija, Marija, *Engleska književnost II*, I.P. „Svjetlost“ D.D. zavod za udžbenike, Sarajevo, 1991.
6. Puhalo, Dušan, *Istorija engleske književnosti XIII veka i romantizma (1700-1832)*, Naučna knjiga, Beograd, 1966.
7. Sablić Tomić, Helena, *Gola u snu, o ženskom književnom identitetu*, Znanje, Zagreb, 2005.
8. Schaef, Wilson, Anne, *Biti žena*, Planetopija, Zagreb, 2006.
9. Vučić, Miroslava, *Jane Austen – fenomen 20. stoljeća.// Emma/ Jane Austen*, Targa, 1997.